

УДК 378.1:355.1

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.337130>

Микола Семенов, старший викладач кафедри бойового та
логістичного забезпечення
факультету службово-бойової діяльності НГУ
Київського інституту Національної гвардії України,
аспірант Глухівського національного педагогічного
університету імені О. Довженка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0543-204X>

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ІНЖЕНЕРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті проаналізовано поняття “педагогічні умови”. Визначено, що воно не має єдиного тлумачення та залежить від контексту наукового дослідження. Дано власне трактування поняття педагогічних умов як сукупність обставин, які сприяють якісному формуванню готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділу Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. На власному професійному й бойовому досвіді були виокремлені та структуровані педагогічні умови. Проведено експертне оцінювання педагогічних умов за ступенем їхньої вагомості.

Ключові слова: педагогічні умови; експертне оцінювання; інженерне забезпечення; майбутній офіцер.

Табл. 2. Рис. 1. Літ. 11.

Mykola Semenov, Senior Lecturer of the Combat and
Logistics Support Department,
Faculty of Service and Combat Activities of the National Guard of Ukraine,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine,
Postgraduate Student of Hlukhiv Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0543-204X>

JUSTIFICATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING THE READINESS OF FUTURE OFFICERS FOR ENGINEERING SUPPORT

The article analyzes the concept of “pedagogical conditions”. It is determined that it does not have a single interpretation and depends on the context of scientific research; some scientists interpret it as factors, others as circumstances, and still others as opportunities, etc. The author’s interpretation of the concept of pedagogical conditions is given as a set of circumstances that contribute to the qualitative formation of the readiness of future officers for the engineering support of the National Guard of Ukraine in the process of professional training. Based on our own professional and combat experience, we have identified and structured pedagogical conditions, namely ten pedagogical conditions that can shape the readiness of future officers for engineering support. An expert assessment of pedagogical conditions was conducted according to their degree of importance. Nine experts were involved in this process. Leading specialists in the field of engineering training, who are also employers of future graduates or teachers of engineering support disciplines for future officers, formed the expert group. A special letter was developed for the expert assessment, in which experts were asked to rank the selected pedagogical conditions according to their importance. Based on the expert assessment, a matrix was compiled to rank the pedagogical conditions for preparing future officers for engineering support of the National Guard of Ukraine units during their professional training. Based on the results of the expert assessment, three pedagogical conditions for the formation of the studied readiness were selected, which received the highest ratings. Namely: changing the motivation of future officers to engineering support; updating the content of the educational publication on engineering support; introducing contextual learning into the educational activities of future officers while studying engineering support.

Keywords: pedagogical conditions; expert assessment; engineering support; future officer.

Постановка проблеми. Розбудова сучасної системи військової освіти України, зокрема у підготовці офіцерських кадрів для Національної гвардії, вимагає переосмислення підходів до формування фахових компетентностей, зокрема у сфері інженерного забезпечення. В умовах зростання загроз, пов’язаних із веденням бойових дій, терористичними викликами та стихійними лихами, підрозділи НГУ повинні оперативно й ефективно здійснювати інженерні заходи щодо

укріплення позицій, розмінування територій, обладнання укриттів тощо. Це зумовлює необхідність формування у курсантів практичної готовності до інженерного забезпечення ще на етапі професійної підготовки.

Готовність майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення є інтегрованою характеристикою особистості, що охоплює професійні знання, практичні вміння, ціннісні орієнтири та психологічну стійкість до дій в умовах підвищеного ризику. Фор-

мування такої готовності потребує створення відповідних педагогічних умов.

До основних педагогічних умов, що обґрунтовано забезпечують ефективне формування зазначеної готовності, можна віднести: комплексне поєднання теоретичної та практичної підготовки – забезпечення глибокого засвоєння інженерних знань через активне впровадження практичних занять, навчань, польових тренувань; використання сучасних освітніх технологій – застосування інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікаційних засобів, симуляцій та віртуальних тренажерів, що моделюють реальні ситуації інженерного забезпечення; формування професійно значущих якостей – розвиток рішучості, відповідальності, командної взаємодії, критичного мислення та оперативного прийняття рішень; організація міждисциплінарної інтеграції – узгодження змісту інженерної, тактичної, фізичної та морально-психологічної підготовки для цілісного формування готовності; мотиваційне забезпечення освітнього процесу – створення умов для внутрішньої мотивації до військової служби, осмислення значущості інженерної діяльності у забезпеченні боєздатності підрозділів.

Реалізація вищезазначених педагогічних умов в системі професійної підготовки курсантів дозволяє сформувати у них не лише знання та навички інженерного забезпечення, а й відповідальне ставлення до виконання обов'язків, здатність діяти в екстремальних умовах та приймати ефективні рішення в оперативній обстановці.

Таким чином, обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення має ґрунтуватися на сучасних підходах до військово-професійної освіти, враховувати виклики сьогодення та відповідати стратегічним завданням реформування сектору безпеки й оборони України.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Педагогічні умови в своїх наукових публікаціях розглядали А. Багдусєва, К. Біктагірова, Л. Гуцол, О. Дерев'янка, О. Єсіпова, Л. Загребельна, М. Зверєва, І. Зязюн, Є. Іванченко, Н. Іполітова, І. Ісаєв, Т. Камініна, К. Касярум, О. Коломійцев, С. Король, Ю. Корсун, О. Кривонос, В. Купрієвич, І. Лернер, А. Литвин, Е. Луговська, О. Макогін, В. Максимов, В. Манько, І. Мельничук, А. Міщенко, А. Найн, О. Пехота, О. Попадич, В. Стасюк, О. Федорова, Ю. Чебакова, С. Яценко та інші.

У наукових дослідженнях, де об'єктом уваги виступали педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів вивчали А. Балендр, В. Волобуєв, В. Георгієв, Ю. Лісніченко, Ю. Медвідь, Т. Павлюк, О. Пшенична та інші.

Мета статті. Визначення педагогічних умов, які забезпечують ефективне формування готовності майбутніх офіцерів до здійснення інженерного за-

безпечення в умовах професійної підготовки у вищому військовому закладі освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасні виклики у сфері національної безпеки України зумовлюють підвищені вимоги до якості підготовки майбутніх офіцерів, особливо в умовах активної участі військових формувань у забезпеченні обороноздатності держави. Одним із ключових напрямів підготовки є інженерне забезпечення, яке охоплює широкий спектр завдань: фортифікаційне обладнання позицій, розмінування, забезпечення прохідності територій, організація захисних інженерних споруд тощо. Ефективність виконання цих завдань безпосередньо залежить від рівня готовності особового складу, зокрема офіцерів, які приймають ключові тактичні й оперативні рішення [9].

Формування готовності до інженерного забезпечення – це складний педагогічний процес, який вимагає чітко визначених умов, що забезпечують інтеграцію теоретичних знань, практичних умінь і психологічної підготовленості. Наукове обґрунтування таких педагогічних умов є актуальним як для освітньої галузі, так і для системи підготовки військових кадрів у цілому.

Для ґрунтового виявлення та обґрунтування педагогічних умов доцільно зосередити увагу на змістовому аналізі поняття “педагогічні умови”, що логічно впливає з розуміння загальнішого терміна – “умови”.

У новому тлумачному словнику української мови поняття “умова” трактується як необхідна обставина, що забезпечує або сприяє реалізації, створенню чи виникненню певного явища [8]. У великому тлумачному словнику української мови термін “умова” визначається як фактор або обставина, що впливає на можливість досягнення певного результату [2]. Можемо сказати про те, що в науковій літературі немає однозначного тлумачення поняттю умова, його визначення залежить від об'єкту наукового дослідження.

У межах наукового дослідження ті умови, які забезпечують ефективне вирішення визначеної освітньої проблеми, трактуються як педагогічні умови.

Дослідники, зокрема А. Багдусєва, К. Біктагірова, О. Дерев'янка, О. Єсіпова, Є. Іванченко, І. Ісаєв, К. Касярум, А. Міщенко, В. Стасюк та інші, розглядають педагогічні умови як певні обставини, що сприяють реалізації освітнього процесу [4; 5; 10].

Низка дослідників, зокрема О. Єсіпова, О. Коломійцев, С. Король, І. Лернер, А. Литвин, В. Максимов, І. Мельничук, Ю. Чебакова та інші, інтерпретують педагогічні умови як впливові чинники, що визначають ефективність організації освітнього процесу [4; 6; 11].

Науковці І. Зязюн, Т. Камініна, Е. Луговська, О. Макогін та інші розглядають педагогічні умови

як цілісну систему, що включає сукупність змісту, методів, форм і засобів організації освітнього процесу.

У наукових дослідженнях, що стосуються формування готовності майбутніх офіцерів, поняття “педагогічні умови” інтерпретується по-різному відповідно до обраного наукового підходу. Так, Ю. Медвідь визначає педагогічні умови як “обставини, які дають можливість досягнути в процесі професійної підготовки якісного формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності” [7, 83].

На думку А. Балендра, педагогічні умови – це “сукупність об’єктивних можливостей, пов’язаних з організацією навчально-виховного процесу у ВВНЗ, змістом і методами навчання, можливістю урахування й оцінювання індивідуально-психологічних якостей курсантів, що забезпечують успішність формування їх конфліктологічної готовності” [1, 70].

В. Волобуєв трактує педагогічні умови як “сукупність існуючих або спеціально створених обставин та засобів, які є достатніми та необхідними у формуванні професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проєктного управління” [3, 109].

Можемо зробити висновок про те, що розбіжності у тлумаченні поняття “педагогічні умови” зумовлені різноманіттям завдань, які ставляться в межах окремих наукових досліджень.

У контексті даного дослідження педагогічні умови будемо визначати, як сукупність обставин, які сприяють якісному формуванню готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділу Національної гвардії України в процесі професійної підготовки.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел та осмислення власного професійного й бойового досвіду були виокремлені та структуровані педагогічні умови, що, з великою часткою ймовірності, забезпечують результативне формування готовності курсантів до інженерного забезпечення підрозділів Національної гвардії України під час професійного навчання.

Серед них:

1. Зміна мотивації майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення.
2. Впровадження інноваційних технологій в навчальну діяльність майбутніх офіцерів.
3. Використання активних методів навчання під час вивчення інженерного забезпечення майбутніми офіцерами.
5. Активізація самостійної роботи майбутніх офіцерів під час вивчення інженерного забезпечення.
6. Впровадження контекстного навчання в навчальну діяльність майбутніх офіцерів під час вивчення інженерного забезпечення.

7. Формування Soft Skills під час вивчення майбутніми офіцерами інженерного забезпечення.

8. Оновлення змісту навчального видання дисципліни інженерне забезпечення.

9. Використання методу проєктів під час навчання майбутніх офіцерів інженерному забезпеченню.

10. Розвиток навичок професійної взаємодії майбутніх офіцерів.

11. Створення інноваційного середовища для підготовки майбутніх офіцерів до вивчення інженерного забезпечення.

Представлений перелік педагогічних умов не охоплює всього спектра можливих факторів. Втім, на нашу думку, саме визначені умови є найбільш дієвими у процесі формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань інженерного забезпечення підрозділів Національної гвардії України. Окремої уваги заслуговує питання виокремлення провідних чинників серед запропонованих. З метою встановлення пріоритетності педагогічних умов було застосовано метод експертного оцінювання. Для реалізації цієї процедури розроблено спеціальний лист експертного оцінювання у якому експертам пропонувалося здійснити ранжування виділених педагогічних умов за ступенем їхньої вагомості.

Для визначення пріоритетних педагогічних умов формування досліджуваної здатності особистості на етапі ранжування їх значущості було залучено дев’ять експертів. Експертну групу сформували провідні фахівці у сфері інженерної підготовки, які одночасно є роботодавцями майбутніх випускників або викладачами дисциплін з інженерного забезпечення для майбутніх офіцерів.

До складу учасників експериментального дослідження увійшли науково-педагогічні працівники та інструктори навчальних закладів і навчальних центрів Національної гвардії України.

У таблиці 1 подано результати експертного оцінювання педагогічних умов, що забезпечують формування готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділів Національної гвардії України в процесі їхньої професійної підготовки.

З метою аналізу значущості педагогічних умов, що сприяють формуванню готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки, було складено таблицю 2, у якій ці умови впорядковано за ступенем їхньої вагомості.

Таким чином, на основі експертних оцінок було отримано результати ранжування педагогічних умов, що сприяють формуванню готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. Візуалізацію цих результатів подано на рисунку 1.

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ІНЖЕНЕРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Таблиця 1

Матриця результатів ранжування педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділу Національної гвардії України в процесі професійної підготовки

ПУ	Експерти									Сума рангів	Місце
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
ПУ1	10	9	7	9	10	9	10	10	8	82	1
ПУ2	7	4	3	2	4	3	3	5	5	36	7
ПУ3	1	2	4	1	3	2	4	4	4	25	10
ПУ4	6	3	6	6	2	1	2	3	2	31	9
ПУ5	9	7	10	7	9	10	7	9	7	75	3
ПУ6	5	8	9	8	6	4	1	2	1	44	5
ПУ7	8	10	8	10	7	8	9	8	9	77	2
ПУ8	4	6	5	3	5	5	6	1	3	38	6
ПУ9	3	5	1	5	8	7	8	7	10	54	4
ПУ10	2	1	2	4	1	6	5	6	6	33	8
Разом	55	55	55	55	55	55	55	55	55	495	

Таблиця 2

Розташування педагогічних умов за вагомістю

Педагогічні умови	ПУ3	ПУ4	ПУ10	ПУ2	ПУ8	ПУ6	ПУ9	ПУ5	ПУ7	ПУ1
Сума рангів	25	31	33	36	38	44	54	75	77	82

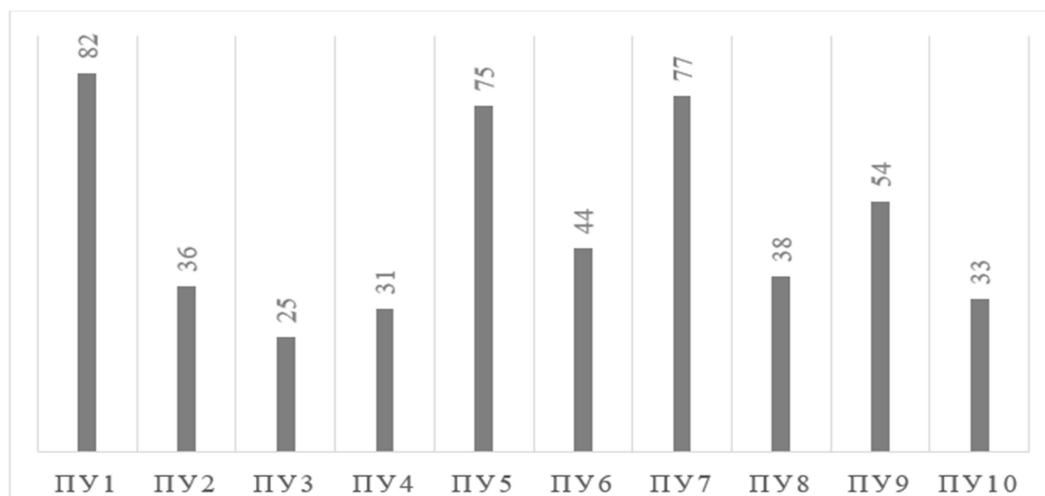

Рис. 1. Результати ранжування педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділу Національної гвардії України в процесі професійної підготовки

На основі результатів ранжування було обрано три педагогічні умови формування досліджуваної готовності, які отримали найвищі оцінки.

Згідно з експертною оцінкою, найбільш значущими умовами формування готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки є умови № 1, 5 та 7, а саме: зміна мотивації майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення; оновлення змісту навчального видання дисципліни інженерне забезпечення; впровадження

контекстного навчання в навчальну діяльність майбутніх офіцерів під час вивчення інженерного забезпечення.

Висновки. У процесі дослідження було з'ясовано, що ефективне формування готовності майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення підрозділів Національної гвардії України потребує цілеспрямованого педагогічного впливу, що реалізується через систему спеціально обґрунтованих педагогічних умов. Проведене експертного оцінювання дозволило визначити найбільш значущі пе-

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ІНЖЕНЕРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

дагогічні умови з них, зокрема: зміна мотивації майбутніх офіцерів до інженерного забезпечення; оновлення змісту навчального видання дисципліни інженерне забезпечення; впровадження контекстного навчання в навчальну діяльність майбутніх офіцерів під час вивчення інженерного забезпечення. Обґрунтування та впровадження цих умов сприятиме підвищенню якості професійної підготовки майбутніх офіцерів, забезпечуючи їхню здатність до ефективного виконання завдань інженерного забезпечення в контексті сучасних військових викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балендр А.В. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до вирішення конфліктних ситуацій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2011. 20 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред.: В.Т. Бусел. Київ; Ірпін: Перун, 2001. 1440 с.
3. Волобуєв В.В. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проєктного управління: дис. ... д-ра філософії: 011 / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2023. 274 с.
4. Єсіпова О.О. Педагогічні умови активізації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. *Молодь і ринок*. 2018. № 5 (160). С. 120–124. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.133916>
5. Іванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2005. 20 с.
6. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття “педагогічні умови”. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43–63.
7. Медвідь Ю.І. Формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Глухів. нац. педагог. ун-т ім. О. Довженка. Глухів, 2019. 240 с.
8. Новий тлумачний словник української мови: 42 000 слів: У 4 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Аконті, 1998. Т. 3. 927 с.
9. Семенов М.В., Єсіпова О.О. Поняття професійна компетентність майбутнього офіцера у контексті педагогічної теорії. *Молодь і ринок*. 2024. № 5 (225). С. 150–155. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301712>
10. Стасюк В.Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі “школа – вищий заклад освіти”: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2003. 280 с.
11. Чебакова Ю.Г. Педагогічні умови формування мотивації до вивчення психолого-педагогічних дисциплін у студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. псих. наук: 13.00.04 Вінниця, 2011. 23 с.
12. sytuatsii [Preparing future border guard officers to resolve conflict situations]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Khmelnytskyi, 20p. [in Ukrainian].
13. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. (Ed.). V.T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2001. 1440 p. [in Ukrainian].
14. Volobuev, V.V. (2023). Formuvannya profesiinoi hotovnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do proiektnoho upravlinnia [Developing the professional readiness of future border guard officers for project management]. *Doctor's thesis of Philosophy*. Khmelnytskyi, 274 p. [in Ukrainian].
15. Yesipova, O.O. (2018). Pedahohichni umovy aktyvizatsii navchalnoi diialnosti maibutnikh inzheneriv-pedahohiv kompiuternoho profilu [Pedagogical conditions for activating the educational activities of future computer engineering educators]. *Youth & market*, No. 5 (160). pp. 120–124. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.133916>. [in Ukrainian].
16. Ivanchenko, Ye.A. (2005). Formuvannya profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Formation of professional mobility of future economists in the process of training in higher educational institutions]. *Candidate's thesis*. Odesa, 20 p. [in Ukrainian].
17. Lytvyn, A. & Matseiko, O. (2013). Metodolohichni zasady poniattia “pedahohichni umovy” [Methodological foundations of the concept of “pedagogical conditions”]. *Pedagogy and psychology of vocational education*. No. 4. pp. 43–63. [in Ukrainian].
18. Medvid, Yu.I. (2019). Formuvannya hotovnosti maibutnikh ofitseriv zapasu do sluzhbovo-boiovoi diialnosti v protsesi profesiinoi pidhotovky [Preparing future reserve officers for combat duty during professional training]. *Candidate's thesis*. 240 p. [in Ukrainian].
19. Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. 42,000 words: In 4 volumes / compiled by V. Yaremenko, O. Slipushko. Kyiv, 1998. Vol. 3. 927 p. [in Ukrainian].
20. Semenov, M.V. & Yesipova, O.O. (2024). Poniattia profesiina kompetentnist maibutnoho ofitsera u konteksti pedahohichnoi teorii [The concept of professional competence of a future officer in the context of pedagogical theory]. *Youth & market*, No. 5 (225). pp. 150–155. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301712>. [in Ukrainian].
21. Stasiuk, V.D. (2003). Pedahohichni umovy profesiinoi pidhotovky maibutnikh ekonomistiv u kompleksi “shkola – vyshchyi zaklad osvity” [Pedagogical conditions for the professional training of future economists in the “school-higher education institution” complex]. *Candidate's thesis*. Odesa, 280 p. [in Ukrainian].
22. Chebakova, Yu.H. (2011). Pedahohichni umovy formuvannia motyvatsii do vyvchennia psykholoho-pedahohichnykh dystsyplin u studentiv vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Pedagogical conditions for forming motivation to study psychological and pedagogical disciplines among students of higher technical educational institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Vinnytsia, 23 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.08.2025

REFERENCES

1. Balendr, A.V. (2011). Formuvannya hotovnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do vyrishennia konfliktnykh